

Vår digitala planet

Lärohandledning

VÅR DIGITALA PLANET

Om programserien

Inte sedan industrialiseringen har världen genomgått en större samhällsförändring. Digitaliseringen transformerar skola, arbete och fritid i grunden – liksom hemmet och staden. Den underlättar vår vardag och våra möjligheter att inhämta och sprida information. Den ger röst åt marginaliserade grupper och har, som ingen tidigare teknik, möjlighet att koppla samman människor över stora avstånd. Men som alla kraftfulla teknologier kommer digitaliseringen också med en del utmaningar. Har de stora teknikbolagen fått för stor makt över våra liv? Kan individens integritet påverkas när allt mer i samhället är datadrivet? Hur stoppar vi svallvågorna av desinformation och fabricerade sanningar från att påverka politiska val? Och vad händer med vårt beteende och välmående i en ständigt uppkopplad värld?

- **Del 1: Demokratins nya spelplan (ca 60 min)**
- **Del 2: Ser du Storebror? (ca 60 min)**
- **Del 3: Livet med skärmarna (ca 60 min)**

Syfte och målgrupp

Ett syfte inom samhällskunskap, i såväl grundskolan som gymnasiet, är att öka kunskaperna om digitaliseringens betydelse. *Vår digitala planet* bidrar med kunskap om och viktiga perspektiv på denna pågående samhällsomvandling. Serien består av tre längre delar som kompletteras av ett antal kortare videoklipp. Det är utifrån huvudprogrammen som denna handledning är strukturerad. Videoklippen har separata arbetsblad som ligger kopplade till serien *Vår digitala planet i fokus*.

Längden på programmen och det faktum att innehållet rör sig på en ganska avancerad nivå – både rent språkligt och i fråga om förväntade förkunskaper – gör dem förvisso mer anpassade för gymnasiets högskoleförberedande program. Det utesluter dock inte att de kan vara lämpliga även för grundskolans senare år och yrkesprogrammen, vilket är grundtanken bakom handledningen. Övningarna är därför utformade för att ge näring åt så många som möjligt av de kunskaper och förmågor som samhällskunskapsämnet skall ge eleverna förutsättning att utveckla, både i grundskolan och på gymnasiet. Du känner förhoppningsvis dina elever väl och kan förmodligen, efter att ha sett programmen, själv avgöra hur användbara programmen är. Plocka de övningar som passar kursen och klassen bäst; allt utifrån hur avancerade de känns och vad du tror att eleverna har nytta av. För att förenkla för dig är övningarna kodade för att visa vilken/vilka nivåer de i första hand är lämpade för – grundskolans senare år, yrkesprogrammen och/eller de högskoleförberedande programmen:

Om lärarhandledningen

Till de tre huvudprogrammen finns avsnittspecifika delar. Dessa är uppbyggda efter följande struktur:

- en kort beskrivning av programmets innehåll
- en kort pedagogisk kommentar till programmet
- en lista med viktiga begrepp
- femton uppföljningsfrågor till programmet
- två färdighetsövningar
- ett förslag på undersökning.

Kopplingar till kurs- och ämnesplaner hittas i tabellform längre bak i handledningen. Se det som en översikt, så att du som lärare enklare kan se vilket/vilka program och tillhörande uppföljningar som är mest relevanta för din klass. Elevernas kapacitet och behov av utmaningar, tidigare genomgångna och ännu återstående moment, samt naturligtvis disponibel tid är viktiga faktorer.

Sist i handledningen finns avsnittspecifika arbetsblad som kopieringsunderlag.

Hur du kan arbeta med programmen och övningarna

Förberedelse

Ta del av innehållet i denna handledning, se programmen och fundera på vilken utdelning de kan ge för din kurs och klass. Fundera på vilka förkunskaper eleverna behöver för att det skall landa så bra som möjligt. Kanske är det lämpligt att planera in programmen efter att ni genomfört ett visst moment? Kanske finns det vinster att göra om det här materialet används ämnesintegrerat eller i samband med ett tema/projekt?

Innan ni tittar på ett program kan du också gärna förbereda eleverna genom att säkerställa att de förstår förekommande begrepp. En kort lista på sådana finns för varje program. Utöka den gärna om du tror att det behövs och skriv upp alla nyckelord på tavlan där de kan stå kvar under det att ni arbetar med programmet. Elevers språkförståelse varierar kraftigt; uppmuntra dem därför gärna att dessutom notera svåra termer medan de tittar, så att ni kan komplettera ordlistan tillsammans.

Tittande

Varje program är uppbyggt som flera parallella reportage som varvas och flätas in i varandra för att väcka ett antal frågeställningar. Denna form gör att det är svårt att korta ned och bryta ut sekvenser ur materialet. Programmen behöver alltså ses i sin helhet och eftersom de är timplånga ställer det en del krav på logistik. I en klass kan finnas elever som har svårt att behålla fokus under så lång tid. Dessutom hinner inte uppföljning göras under samma lektion såvida du inte har långa pass. Att behöva invänta nästa tillfälle för att kunna göra detta har sina problem eftersom det är mycket information i programmen. Om möjlighet finns kan det därför vara befogat att flippa klassrummet; ge eleverna i uppgift att se programmet och svara på uppföljningsfrågorna hemma, inför en diskussion i klassrummet. En ytterligare fördel med detta är att eleverna då kan pausa när de vill och backa tillbaka när så behövs.

Bearbetning

Uppföljningsfrågorna är till för att hjälpa eleverna att minnas och bearbeta vad de sett. Du kan däremot göra ett urval bland dem ifall du tycker att de är för många, vill anpassa nivån eller föredrar att fokusera på vissa aspekter.

Färdighetsövningarna är till för att träna olika förmågor som källkritik, argumentation, diskussion och analys. Den bakomliggande tanken är att programmen skapar bra incitament att öva på sådant samhällskunskapen skall grundlägga hos eleverna. Samtidigt möjliggörs en fördjupad förståelse för någon/några av de frågeställningar som aktualiseras av programinnehållet. Vilken nytta du har av dessa övningar beror på vad ni redan gjort i kursen och vad eleverna kan tänkas behöva träna mer på. De är därför tänkta att väljas bland, beroende på värde och antal lektioner till förfogande.

Undersökningsförslagen riktar sig till dig som vill kunna genomföra ett sådant moment i din kurs och behöver idéer till vad detta kan kretsa kring. Programmen torde tjäna som inspiration och kopplat till vardera finns därför ett kortfattat tips. Samma generella tankar kring genomförande finns i samtliga förslag, men utan några detaljer kring metod, då detta som regel finns att tillgå i läromedel i samhällskunskap.

Fler program från UR på samma tema:

- **Vår digitala planet i fokus**
Minidokumentärer som breddar och fördjupar innehållet i huvudserien
- **Den mobila revolutionen**
Minidokumentärer som fokuserar på mobiltelefonens betydelse
- **Automatiseringens tidevarv**
Minidokumentärer som fokuserar på automatiseringens påverkan på arbetsmarknaden
- **Den automatiserade framtiden**
Dokumentär som fokuserar på automatiseringens påverkan på arbetsmarknaden

DEL 1: DEMOKRATINS NYA SPELPLAN

Om programmet

Internet har kallats den viktigaste uppfinningen för demokratin sedan tryckpressen. Det utgör en digital mötesplats – oavsett var i världen du befinner dig – och en plattform för fri kunskap som kan hjälpa oss att ta nästa steg i demokratis evolution. Men internet är också ett hem och ett verktyg för hat, propaganda och desinformation; krafter som försvårar det demokratiska samtalet och som kan undergräva viktiga samhällsfunktioner. Mediets snabba informationsspridning har förorsakat tragedier, förstärkt konspirationsteorier och utnyttjats för att påverka parlamentariska val.

Pedagogiska kopplingar

Det här programmet visar på några av de problem som digitaliseringen medför i relation till demokratin och dess förutsättningar. I både grundskolan och gymnasiet läggs vikt vid att samhällskunskapsämnet skall hjälpa eleverna att utveckla ett kritiskt förhållningssätt, inte minst i fråga om information. Det skall även skapa förståelse för det demokratiska samhället och förutsättningar för aktivt deltagande däri.

Viktiga begrepp

I programmet förekommer en del begrepp som det är lämpligt att stämma av att eleverna förstår innan ni tittar:

gränssnitt	desinformation
öppet innehåll	fake news
gatekeepers	konspirationsteori
viral	ekokammare
propaganda	filterbubbla

1) Frågor till programmet

Nära kopplade till programmet finns ett antal uppföljningsfrågor – såväl kring fakta som för reflektion och diskussion. Dessa går att arbeta med enskilt eller i grupp, samt i helklass. Du hittar dem på **Arbetsblad 1A**.

2) Källkritikövning – Information från nätet

Programmet tar upp problemet med vinklad information, behovet av digital källkritik och svårigheterna med det senare. Detta ger en god anledning att öva på denna färdighet.

Ekokammaren.se samlar olika delar av webbflödet utifrån ett urval av den rapportering och de kommentarer som förekommer på några valda teman. De olika exemplen på webbinnehåll är grupperade utifrån typen av avsändare och generellt perspektiv på det de behandlar. På så sätt ges en möjlighet för besökaren att överblicka och jämföra informationsflödet om ett visst område, till exempel miljö och klimat. Detta gör Ekokammaren till ett användbart verktyg när det gäller att finna artiklar med olika vinklingar.

Välj bland teman där du hittar texter som tydligt drar åt olika håll och para ihop dem. Ge länkarna till klassen tillsammans med **Arbetsblad 1B**. Om ni inte arbetat med källkritik tidigare är det lämpligt att gå igenom kriterierna i tabellen och kanske jobba med en gemensam exempeltext först, för att eleverna lättare skall förstå vad de bör leta efter när de gör det på egen hand. Låt dem sedan arbeta enskilt eller i grupp, och uppmana dem att motivera hur de drar sina slutsatser. Följ därefter upp övningen i helklass och diskutera.

Om du vill ha mer fördjupande material kring digital källkritik kan du hitta det på **Mikoteket.se** och på Utbildningsradions temasida **MIK – UR lär dig genomskåda**.

3) Analys – Internetanvändning

I programmet nämns att större delen av världens befolkning ännu saknar tillgång till internet. Ett förslag på fördjupning på detta område är att låta eleverna ta del av statistik kring internetanvändning. Utifrån detta har de möjlighet att öva sig på att analysera vilka samband det kan ha med olika faktorer, till exempel politisk, social och ekonomisk utveckling, samt att dra slutsatser kring konsekvenser för den fortsatta utvecklingen på dessa områden.

Our World in Data tillhandahåller statistik om globala problem och utmaningar inom en rad olika områden. Sektionen *Internet* innehåller diagram och kartor över internetanvändning. Låt eleverna studera dem, enskilt eller i grupp, för att försöka urskilja viktiga mönster, analysera samband och reflektera kring konsekvenser. Det kan också vara lämpligt material för gemensam diskussion i helklass.

1. Gå till ourworldindata.org
2. Välj Articles by topic i menyraden och sedan Education and Knowledge
3. Klicka på *Internet*

Internetstiftelsen publicerar årligen en undersökning om internetanvändning i Sverige. Om du och dina elever, efter att ha studerat internationella data, vill gå vidare och jämföra med hur det ser ut i vårt land, kan ni hitta spännande tabeller och diagram i rapporten *Svenskarna och internet*. Materialet är

omfattande och du som lärare bör i förväg ha bekantat dig med det så att du kan lyfta fram delar som kan vara av intresse.

1. Gå till svenskarnaochinternet.se
2. Klicka på *Senaste rapporten* i menyraden
3. Ladda ned rapporten eller läs direkt på webben

4) Undersökning – Digital källkritik

Ett ytterligare förslag på fördjupning är att låta eleverna göra en mindre studie, där de på samma gång övas i undersökande arbetssätt. Omfattningen på denna, ambitionsnivån och det närmare valet av metod beror på vilken kurs eleverna läser, tidstillgång och huruvida de tidigare övat på detta arbetssätt.

Ge dem i uppdrag att ta reda på hur väl människor behärskar digital källkritik. Om ni har gott om tid kan eleverna gärna uppmuntras att själva ha idéer kring hur detta skall genomföras från början till slut. Annars kan det vara lämpligt att du skapar ett färdigt upplägg som går snabbare att komma igång med.

Ett förslag är att låta eleverna presentera texter från webben för ett urval människor, följt av frågor huruvida de bedömer artiklarna som tillförlitliga eller ej och hur de går tillväga för att värdera informationen.

Frågorna kan ställas i form av enkäter eller intervjuer. Metoderna har olika för- och nackdelar, vilket bör tas i beaktande när upplägget planeras:

- Enkäter kan ge större underlag och eventuellt möjlighet att hitta samband mellan givna svar och bakgrundsfaktorer som exempelvis kön, ålder och utbildning. Att göra ett representativt urval och finna tillräckligt antal svarande kan dock vara tidskrävande. Om undersökningen görs som en gemensam övning i undersökande metod kan samtliga elevers insamlade resultat slås ihop, vilket ger en större svarsvolym.
- Även intervjuer är tidskrävande och ger sämre underlag för att säga något om bakgrundsfaktorer. De kan dock ge tydligare insikt i hur människor resonerar och intressanta följdfrågor kan ställas.
- Om du inte endast vill öva datainsamling och resultatanalys med dina elever utan även låta dem redovisa vad de kommit fram till öppnar sig en lämplig integreringsmöjlighet med ämnet svenska.

DEL 2: SER DU STOREBROR?

Om programmet

Med sensorer, kameror och storskalig datainsamling uppstår möjlighet att effektivisera viktiga samhällsfunktioner inom allt från sjukvård och utbildning till transporter och brottsbekämpning. Tre av jordens mest digitaliserade länder – Estland, USA och Kina – har valt helt olika sätt att tillämpa tekniken och tackla de integritetsfrågor som uppstår. Vilka är de olika aktörerna och de olika drivkrafterna bakom vår alltmer uppkopplade och övervakade värld? Hur används all data som samlas in och vem har tillgång till den? Vad är vi beredda att offra av vårt privatliv för ökad bekvämlighet och trygghet – och när övergår utvecklingen till ett önskat övervakningssamhälle?

Pedagogiska kopplingar

Det här programmet visar hur relationerna mellan individ, företag och samhälle förändras som följd av den ökande digitaliseringen. I både grundskolan och gymnasiet läggs vikt vid att samhällskunskapsämnet skall hjälpa eleverna att förstå olika samhällsförhållanden och livsvillkor, samt hur dessa formas av olika intressen och aktörer. Det skall även ge kunskap om olika rättigheter.

Viktiga begrepp

I programmet förekommer en del begrepp som det är lämpligt att stämma av att eleverna förstår innan ni tittar:

artificiell intelligens	tracking pixels
algoritmer	integritet
big data	assymetri
sociala krediter	transparens
deep packet inspection	
cookies	

1) Frågor till programmet

Nära kopplade till programmet finns ett antal uppföljningsfrågor – såväl kring fakta som för reflektion och diskussion. Dessa går att arbeta med enskilt eller i grupp, samt i helklass. Du hittar dem på **Arbetsblad 2A**.

2) Argumentationsövning – Big data

7-9

Y-F

H-F

Programmets innehåll rör vid frågor som det går att ha olika uppfattningar om och lämpar sig därför väl som utgångspunkt för argumentation. Detta kan genomföras antingen som en debattövning eller i form av en enskild debattartikel. Förslag på tillvägagångssätt finns nedan.

Föremål för debatt kan vara ett eller flera problemområden. Det kan vara lättare att hitta fokus med ett mer avgränsat debattämne (till exempel övervakning), men samtidigt finns då en risk att det fort töms ut. En mer nyanserad argumentation kan möjliggöras om den tillåts spänna över ett vidare problem med den digitala utvecklingen. Låt gärna dina elever vara med och formulera debattämnena utifrån de tendenser programmet tar upp. Här följer några förslag:

- Övervakning i offentliga miljöer
- Trygghetskameror i äldrevården
- Bör Sverige följa Estlands väg?
- Kina – förebild eller hotbild?
- Fler digitala tjänster eller mer personlig integritet?

Debattövning

Om du primärt vill träna dina elever i att argumentera kan du låta dem debattera mot varandra. Vad som alltid är angeläget i den här typen av övningar är att skapa rimliga förutsättningar för alla elever att komma till tals. Det är också viktigt att du känner eleverna tillräckligt väl för att veta hur gruppdynamiken fungerar och vilka som riskerar att känna sig otrygga i en situation där de förväntas prata inför andra. Dela därför in klassen i lämpliga, mindre grupper och försäkra dig om att du har tid i din lektionsplanering att lyssna på dem gruppvis – samt tillgång till en extra sal. Tänk även på att resten av klassen behöver ha någon annan uppgift under tiden. Det är antagligen mindre lyckat att låta dem lyssna på varandras debatter, eftersom det kan bli repetitivt, med sjunkande koncentration som följd. Det kan dessutom hämma de elever som lätt känner sig otrygga.

Undvik att låta eleverna argumentera för sina personliga uppfattningar. Dels riskerar det att inte bli någon debatt, eftersom många kan ha liknande åsikter, dels är det värdefullt för dem att sätta sig in i olika perspektiv. Tilldela dem därför olika roller, i vilka de förväntas företräda skilda uppfattningar om det de valt eller fått i uppgift att debattera.

Debattartikel

Ett bra alternativ till debatt är att låta eleverna enskilt skriva en debattartikel. I detta fall är det givetvis deras egna, personliga argumentation som är intressant. En väl genomförd sådan innebär att de prövar olika perspektiv och väger för- och nackdelar mot varandra.

Dra nytta av tillgängliga läromedel i svenska, eftersom dessa brukar innehålla bra lathundar för såväl debatteknik som debattartiklar. Notera dessutom att denna övning kan vara lämplig att integrera med undervisningen i svenska, eftersom debatt passar inom ramen för både muntlig och skriftlig framställning. Även ett muntligt anförande kan hämta innehåll från denna övning.

3) Analys – Mänskliga rättigheter

Programmet tar upp flera exempel på såväl möjligheter som risker med den ökande användningen av IT och AI i samhället. Ett förslag på fördjupning är att låta eleverna analysera och reflektera kring den pågående digitaliseringen i relation till mänskliga rättigheter. Finns det tendenser som kan hamna i konflikt med dessa? Kanske går det också att finna exempel på motsatsen?

Låt eleverna titta igenom de trettio artiklarna i FN-deklarationen, enskilt eller i grupp, för att försöka identifiera exempel på mänskliga rättigheter som direkt eller indirekt skulle kunna påverkas av den utveckling inom IT/AI som filmen gett exempel på.

Det kan vara till hjälp att använda **Arbetsblad 2B** som innehåller en enkel tabell där eleverna kan notera sina iakttagelser och reflektioner. Efteråt kan uppföljning göras genom diskussion i helklass.

Från **Svenska FN-förbundet** kan dokumentet *Allmän deklARATION om mänskliga rättigheter* hämtas:

1. Gå till fn.se
2. Välj *Vårt arbete* i menyraden och sedan *Vi utbildar och informerar*
3. Klicka på *Om FN* och sedan *Vad gör FN?* och fortsätt till *Mänskliga rättigheter och demokrati*
4. Klicka på *Den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna*
5. Ladda ned själva dokumentet via länken längst ned på sidan

Om ni vill ha mer material kan det vara intressant att jämföra med den svenska grundlagen.

Regeringsformen kan studeras på **Riksdagens** hemsida:

1. Gå till www.riksdagen.se
2. Välj *Dokument & lagar* i menyraden
3. Titta under *Grundlagarna och riksdagsordningen*
4. Klicka på *Regeringsformen*
5. Öppna kapitlet *Grundläggande fri- och rättigheter*

Även här kan eleverna försöka identifiera intressanta paragrafer på motsvarande sätt som med artiklarna i FN-deklarationen.

Om du som lärare vill orientera dig mer i problemområdet för att lättare kunna ha en givande diskussion med dina elever kan du använda dig av **Europarådets** (www.coe.int) hemsida, där en hel sektion ägnas åt AI och mänskliga rättigheter:

1. Gå till www.coe.int
2. Välj *Human Rights* i menyraden
3. Titta under *Protection of Human Rights*
4. Klicka på *Artificial intelligence and human rights*

4) Undersökning - Attityder till övervakning

Ett ytterligare förslag på fördjupning är att låta eleverna göra en mindre studie där de på samma gång övas i undersökande arbetssätt. Omfattningen på denna, ambitionsnivån och det närmare valet av metod beror på vilken kurs eleverna läser, tidstillgång och huruvida de tidigare övat på detta arbetssätt.

Ge dem i uppdrag att ta reda på mer om människors attityder till övervakning. Om ni har gott om tid kan eleverna gärna uppmuntras att själva ha idéer kring hur detta skall genomföras från början till slut. Annars kan det vara lämpligt att du skapar ett färdigt upplägg som går snabbare att komma igång med.

Ett förslag är att låta eleverna ställa frågor till ett urval människor rörande deras inställning till övervakningskameror i offentliga miljöer. Ta först reda på mer om i vilka sammanhang sådana faktiskt förekommer så att det går lättare att ställa relevanta frågor. Sådant som kan vara intressant att få kunskap om är i vilken utsträckning folk är medvetna om att övervakning sker, om de bryr sig om det och i så fall vad de anser.

Frågorna kan ställas i form av enkäter eller intervjuer. Metoderna har olika för- och nackdelar, vilket bör tas i beaktande när upplägget planeras:

- Enkäter kan ge större underlag och eventuellt möjlighet att hitta samband mellan givna svar och bakgrundsfaktorer som exempelvis kön, ålder och utbildning. Att göra ett representativt urval och finna tillräckligt antal svarande kan dock vara tidskrävande. Om undersökningen görs som en gemensam övning i undersökande metod, kan samtliga elevers insamlade resultat slås ihop, vilket ger en större svarsvolym.
- Även intervjuer är tidskrävande och ger sämre underlag för att säga något om bakgrundsfaktorer. De kan dock ge tydligare insikt i hur människor resonerar och intressanta följdfrågor kan ställas.
- Om du inte endast vill öva datainsamling och resultatanalys med dina elever utan även låta dem redovisa vad de kommit fram till öppnar sig en lämplig integreringsmöjlighet med ämnet svenska.

DEL 3: LIVET MED SKÄRMARNA

Om programmet

Vi lever en allt större del av våra liv genom skärmar. För varje år lägger vi ytterligare tjugo minuter om dagen på att umgås med dem. Även om många kan tycka att skärmarna tar lite för mycket av vår uppmärksamhet i anspråk finns inga tecken som tyder på att utvecklingen kommer att stanna av. Alla de stora teknikbolagen förbereder sig just nu på övergången till vad som tros bli nästa steg i den digitala utvecklingen – smarta glasögon och linser där den verkliga och digitala världen blandas framför vår blick. Hur påverkas vi när allt fler aktiviteter flyttar till digitala arenor? Förändras vårt beteende och i så fall hur? Vilka nya upplevelser och mänskliga interaktioner kan digitaliseringen möjliggöra – och när leder den oss in i en återvändsgränd?

Pedagogiska kopplingar

Det här programmet visar att digitaliseringen påverkar beteende och hälsa, vilket i ett vidare perspektiv kan ses som ett samhällsproblem. I både grundskolan och gymnasiet läggs vikt vid att samhällskunskapsämnet skall hjälpa eleverna att utveckla ett kritiskt förhållningssätt, samt en förmåga att analysera samhällsfrågor. Det skall även öva dem att ta ställning och uttrycka sina uppfattningar.

Viktiga begrepp

I programmet förekommer en del begrepp som det är lämpligt att stämma av att eleverna förstår innan ni tittar:

digitalisering	augmented reality/mixed reality
digital infrastruktur	korrelation
sociala medier	kausaltitet
techbolag	omvänd u-kurva
Silicon Valley	virtual reality

1) Frågor till programmet

Nära kopplade till programmet finns ett antal uppföljningsfrågor – såväl kring fakta som för reflektion och diskussion. Dessa går att arbeta med enskilt eller i grupp, samt i helklass. Du hittar dem på **Arbetsblad 3A**.

2) Värderingsövning - Skärmaktivitet

7-9

Programmet kretsar kring hur mycket tid vi tillbringar online, vad vi gör på våra skärmar och hur det påverkar oss. En uppföljning kan vara att medvetandegöra hur den egna användningen ser ut och att reflektera kring det programmet tar upp. Förslagsvis görs detta genom en klassisk fyra-hörn-övning:

- Ställ nedanstående reflektionsfrågor till klassen. Ge varje fråga fyra svarsalternativ och visa eleverna vilket hörn av klassrummet de skall ställa sig i beroende på hur de svarar. När alla bestämt sig kan du bjuda in någon/några från varje hörn att utveckla, exemplifiera och motivera. Diskussion kommer antagligen att uppstå spontant. Ta vara på den och fånga gärna vad eleverna säger i form av nyckelord på tavlan, som ni också kan ha med er in i nästa övning.

Exempel på frågor och svarsalternativ:

- 1) Hur många timmar per dag tillbringar du framför en skärm?
  - a) < 2
  - b) 2-4
  - c) 4-6
  - d) > 6
- 2) Vad ägnar du största delen av din skärmtid åt?
  - a) spel
  - b) sociala medier
  - c) traditionella medier (tidningar, tv, radio, film, musik)
  - d) informationssökning, onlinetjänster etc
- 3) Ser du för- eller nackdelar med ett alltmer uppkopplat liv?
  - a) stora fördelar
  - b) övervägande fördelar
  - c) övervägande nackdelar
  - d) stora nackdelar
- 4) Inom vilket område finns de största fördelarna?
  - a) sociala kontakter
  - b) underhållning
  - c) information/kunskap
  - d) övrigt
- 5) Inom vilket område finns de största nackdelarna?
  - a) ohälsa
  - b) integritet
  - c) ekonomi
  - d) övrigt

3) Analys – Den digitala vardagen

7-9

Y-F

H-F

I programmet sägs att den pågående digitaliseringen håller på att omforma stora delar av vårt vardagsliv – att individ och samhälle blir alltmer teknikberoende på ett eller annat sätt. Om vi höjer blicken lite från de aspekter som fokuseras på i det här avsnittet inser vi att det handlar om mer än enbart skärmtid, vilket de andra delarna i serien visar. Oavsett om dina elever tittat på samtliga program eller enbart detta kan en lämplig övning vara att försöka koppla ett lite bredare grepp om vår digitala vardag och samtidigt träna dem i att använda en klassisk analysmodell som ofta är användbar i arbetet med olika samhällsfrågor.

Börja med att i helklass inventera alla användningsområden för digital teknologi i vardagen och samla dem på tavlan. Utgå från programmet/programmen ni sett och vad som framkommit i ovanstående övning (om ni gjort den), men stanna inte vid detta utan uppmuntra dem att tänka därutöver. Om tid finns kan du först ha gett dem i hemuppgift att förbereda sig inför denna lektion genom att be dem intervjua sina föräldrar och andra personer de känner om vad de använder digitala verktyg till i privat- och yrkesliv.

Ställ er därefter frågan vad som ligger bakom den ökande digitaliseringen av vårt vardagsliv och vad leder den till. Arbeta med analysmodellen som finns bifogad på **Arbetsblad 3B**. Om det är första gången eleverna kommer i kontakt med den kan det vara enklare att göra hela övningen tillsammans i helklass. Om den redan är bekant kan det räcka med att först gemensamt identifiera något exempel och sedan låta dem arbeta enskilt eller i grupp innan ni summerar tillsammans. Rita upp modellen på tavlan och låt gärna eleverna själva fylla den med sina exempel. Låt dem sedan fundera över åtgärder och gör likadant med dem.

4) Undersökning – Digitala medievanor

H-F

Ett ytterligare förslag på fördjupning är att låta eleverna göra en mindre studie där de på samma gång övas i undersökande arbetssätt. Omfattningen på denna, ambitionsnivån och det närmare valet av metod beror på vilken kurs eleverna läser, tidstillgång och huruvida de tidigare övat på detta arbetssätt.

Ge dem i uppdrag att ta reda på mer om människors digitala medievanor. Om ni har gott om tid kan eleverna gärna uppmuntras att själva ha idéer kring hur detta skall genomföras från början till slut. Annars kan det vara lämpligt att du skapar ett färdigt upplägg som går snabbare att komma igång med.

Ett förslag är att låta eleverna ställa frågor, liknande dem i värderingsövningen ovan, till ett urval människor. Frågebatteriet kan både breddas och fördjupas beroende på vilka aspekter som känns mest intressanta att få veta mer om. Hur mycket folk utnyttjar digitala medier, samt till vad, är sannolikt intressant, men kanske även i vilka situationer och vilka plattformar som föredras. Till detta kan även kopplas olika attitydfrågor och skattningar kring upplevd hälsa.

Frågorna kan ställas i form av enkäter eller intervjuer. Metoderna har olika för- och nackdelar, vilket bör tas i beaktande när upplägget planeras:

- Enkäter kan ge större underlag och eventuellt möjlighet att hitta samband mellan givna svar och bakgrundsfaktorer som exempelvis kön, ålder och utbildning. Att göra ett representativt urval och finna tillräckligt antal svarande kan dock vara tidskrävande. Om undersökningen görs som en gemensam övning i undersökande metod kan samtliga elevers insamlade resultat slås ihop, vilket ger en större svarsvolym.
- Även intervjuer är tidskrävande och ger sämre underlag för att säga något om bakgrundsfaktorer. De kan dock ge tydligare insikt i hur människor resonerar och intressanta följdfrågor kan ställas.
- Om du inte endast vill öva datainsamling och resultatanalys med dina elever utan även låta dem redovisa vad de kommit fram till öppnar sig en lämplig integreringsmöjlighet med ämnet svenska.

KURS- OCH ÄMNESPLANSKOPPLINGAR

Samhällskunskap 7-9

<ul style="list-style-type: none"> De delar av kursens centrala innehåll som aktualiseras av programmet och övningarna, är återgivna med röd text. Berörda kunskaper och förmågor som ämnet skall ge förutsättningar att utveckla, är återgivna med blå text. 	DNS				SDS				LMS			
	ÖVNING:				ÖVNING:				ÖVNING:			
	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4
Ungdomars identiteter, livsstilar och välbefinnande och hur detta påverkas, till exempel av socioekonomisk bakgrund, kön och sexuell läggning.									•	•	•	
Mediernas roll som informationsspridare, opinionsbildare, underhållare och granskare av samhällets maktstrukturer.	•								•		•	
Olika slags medier, deras uppbyggnad och innehåll, till exempel sociala medier, webbplatser eller dagstidningar.	•								•		•	
Nyhetsvärdering och hur den kan påverka människors bilder av omvärlden. Hur individer och grupper framställs, till exempel utifrån kön och etnicitet, samt hur information i digitala medier kan styras av bakomliggande programmering.	•								•		•	
Möjligheter och risker förknippade med internet och digital kommunikation samt hur man agerar ansvarsfullt vid användning av digitala och andra medier utifrån sociala, etiska och rättsliga aspekter.	•	•			•	•	•		•	•	•	
De mänskliga rättigheterna inklusive barnets rättigheter i enlighet med barnkonventionen. Deras innebörd och betydelse samt diskriminerings-grunderna i svensk lag.							•					
Hur mänskliga rättigheter kränks i olika delar av världen.							•					
Demokratiska fri- och rättigheter samt skyldigheter för medborgare i demokratiska samhällen. Etiska och demokratiska dilemman som hänger samman med demokratiska rättigheter och skyldigheter, till exempel gränsen mellan yttrandefrihet och kränkningar i sociala medier.	•				•	•	•				•	
Hur hushållens, företagens och det offentliga ekonomien hänger samman. Orsaker till förändringar i samhällsekonomin och vilka effekter de kan få för individer och grupper.											•	
Digitaliseringens betydelse för samhällsutveckling inom olika områden, till exempel påverkan på arbetsmarknad och infrastruktur samt förändrade attityder och värderingar.	•		•		•	•	•		•	•	•	
Individens och gruppernas möjligheter att påverka beslut och samhällsutveckling samt hur man inom ramen för den demokratiska processen kan påverka beslut.	•		•								•	
reflektera över hur individer och samhällen formas, förändras och samverkar	•				•	•	•		•	•	•	
analysera och kritiskt granska lokala, nationella och globala samhällsfrågor ur olika perspektiv							•				•	
analysera samhällsstrukturer med hjälp av samhällsvetenskapliga begrepp och modeller			•									
uttrycka och värdera olika ståndpunkter i till exempel aktuella samhällsfrågor och argumentera utifrån fakta, värderingar och olika perspektiv						•				•		
söka information om samhället från medier, internet och andra källor och värdera deras relevans och trovärdighet		•	•									
reflektera över mänskliga rättigheter samt demokratiska värden, principer, arbetsätt och beslutsprocesser	•				•	•	•				•	

Samhällskunskap 1a1

<ul style="list-style-type: none"> De delar av kursens centrala innehåll som aktualiseras av programmet och övningarna, är återgivna med röd text. Berörda kunskaper och förmågor som ämnet skall ge förutsättningar att utveckla, är återgivna med blå text. 	DNS				SDS				LMS			
	ÖVNING:				ÖVNING:				ÖVNING:			
	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4
Demokrati och politiska system på lokal och nationell nivå samt inom EU. Internationella och nordiska samarbeten. Medborgarnas möjligheter att påverka politiska beslut på de olika nivåerna. Maktfördelning och påverkansmöjligheter i olika system och på olika nivåer utifrån olika demokratimodeller och den digitala teknikens möjligheter. Digitalisering och mediers innehåll samt nyhetsvärdering när det gäller frågor om demokrati och politik.	•		•		•	•	•					•
De mänskliga rättigheterna; vilka de är, hur de förhåller sig till stat och individ och hur man kan utkräva sina individuella och kollektiva mänskliga rättigheter.							•					
Arbetsmarknad, arbetsrätt och arbetsmiljö. Arbetsmarknadens parter, deras olika roller och betydelse för samhällsutvecklingen. Digitaliseringens påverkan på arbetsmarknaden.									•			•
Grupper och individers identitet, relationer och sociala livsvillkor med utgångspunkt i att människor grupperas utifrån kategorier som skapar både gemenskap och utanförskap.									•	•	•	
Privatekonomi. Hushållets inkomster, utgifter, tillgångar och skulder. Konsumenträtt samt konsumtion i förhållande till behov och resurser. Hur privatekonomin påverkas av samhällsekonomiska förändringar.												•
Källkritik. Metoder för att söka, kritiskt granska, värdera och bearbeta information från källor i digital och annan form.		•	•									
Presentation i olika former, till exempel debatter och debattinlägg.						•						
Kunskaper om demokrati och de mänskliga rättigheterna, såväl de individuella som de kollektiva rättigheterna, samhällsfrågor, samhälls-förhållanden samt olika samhällens organisation och funktion från lokal till global nivå utifrån olika tolkningar och perspektiv.	•				•	•	•		•			•
Kunskaper om historiska förutsättnings betydelse för dagens samhälle samt om hur olika ideologiska, politiska, ekonomiska, sociala och miljö-mässiga förhållanden påverkar och påverkas av individer, grupper och samhällsstrukturer.	•				•	•	•		•	•	•	
Förmåga att analysera samhällsfrågor och identifiera orsaker och konsekvenser med hjälp av samhällsvetenskapliga begrepp, teorier, modeller och metoder.			•				•					•
Förmåga att söka, kritiskt granska och tolka information från olika källor samt värdera källornas relevans och trovärdighet.		•	•									
Förmåga att uttrycka sina kunskaper i samhällskunskap i olika presentationsformer.					•							

Samhällskunskap 1b

<ul style="list-style-type: none"> De delar av kursens centrala innehåll som aktualiseras av programmet och övningarna, är återgivna med röd text. Berörda kunskaper och förmågor som <i>ämnet</i> skall ge förutsättningar att utveckla, är återgivna med blå text. 	D N S				S D S				L M S			
	ÖVNING:				ÖVNING:				ÖVNING:			
	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4
Demokrati och politiska system på lokal och nationell nivå samt inom EU. Internationella och nordiska samarbeten. Medborgarnas möjligheter att påverka politiska beslut på de olika nivåerna. Maktfördelning och påverkansmöjligheter i olika system och på olika nivåer utifrån grundläggande demokratimodeller. Möjligheter och utmaningar med digitaliseringen när de gäller frågor om demokrati och politik. Politiska ideologier och deras koppling till samhällsbyggande och välfärdsteorier.	•		•	•	•	•	•	•				•
De mänskliga rättigheterna; vilka de är, hur de förhåller sig till stat och individ och hur man kan utkräva sina individuella och kollektiva mänskliga rättigheter.							•					
Arbetsmarknad, arbetsrätt och arbetsmiljö. Arbetsmarknadens parter, deras olika roller och betydelse för samhällsutvecklingen. Digitaliseringens påverkan på arbetsmarknaden.									•		•	
Gruppers och individers identitet, relationer och sociala livsvillkor med utgångspunkt i att människor grupperas utifrån kategorier som skapar både gemenskap och utanförskap.									•	•	•	•
Samhällsekonomi, till exempel ekonomiska strukturer och flöden i Sverige och internationellt. Försörjning, tillväxt och företagande, resursanvändning och resursfördelning utifrån olika förutsättningar.											•	
Privatekonomi. Hushållets inkomster, utgifter, tillgångar och skulder. Konsumenträtt samt konsumtion i förhållande till behov och resurser. Hur privatekonomin påverkas av samhällsekonomiska förändringar.											•	
Mediers och informationsteknikens roll i samhället. Deras möjligheter att påverka människor och samhällsutvecklingen samt de möjligheter de ger människor att påverka. Mediers innehåll och nyhetsvärdering.	•		•	•	•	•	•	•	•	•	•	•
Källkritik. Metoder för att söka, kritiskt granska, värdera och bearbeta information från källor i digital och annan form.		•	•									
Samhällsvetenskapliga begrepp, teorier, modeller och metoder i samband med undersökningar av samhällsfrågor och samhällsförhållanden. Exempel på metoder för att samla in information är intervju, enkät och observation. Exempel på metoder för att bearbeta information är statistiska metoder, samhällsvetenskaplig textanalys, argumentationsanalys.			•	•				•			•	•
Presentation i olika former, till exempel debatter, debattinlägg och rapporter.			•		•		•					•
Kunskaper om demokrati och de mänskliga rättigheterna, såväl de individuella som de kollektiva rättigheterna, samhällsfrågor, samhällsförhållanden samt olika samhällens organisation och funktion från lokal till global nivå utifrån olika tolkningar och perspektiv.	•				•	•	•		•		•	
Kunskaper om historiska förutsättnings betydelse för dagens samhälle samt om hur olika ideologiska, politiska, ekonomiska, sociala och miljömässiga förhållanden påverkar och påverkas av individer, grupper och samhällsstrukturer.	•				•	•	•		•	•	•	
Förmåga att analysera samhällsfrågor och identifiera orsaker och konsekvenser med hjälp av samhällsvetenskapliga begrepp, teorier, modeller och metoder.			•	•			•	•			•	•
Förmåga att söka, kritiskt granska och tolka information från olika källor samt värdera källornas relevans och trovärdighet.		•	•									
Förmåga att uttrycka sina kunskaper i samhällskunskap i olika presentationsformer.			•		•		•					•

Samhällskunskap 2

<ul style="list-style-type: none"> De delar av <i>kursens</i> centrala innehåll som aktualiseras av programmet och övningarna, är återgivna med röd text. Berörda kunskaper och förmågor som <i>ämnet</i> skall ge förutsättningar att utveckla, är återgivna med blå text. 	D N S				S D S				L M S			
	ÖVNING:				ÖVNING:				ÖVNING:			
	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4
Nationalekonomiska teories framväxt och genomslagskraft utifrån historiska villkor och motsättningar, till exempel merkantilism, ekonomisk liberalism, marxism, keynesianism och monetarism. Frågor om tillväxt, makt, inflytande, ett hållbart samhälle, digitalisering, miljö och resursfördelning i relation till de ekonomiska teorierna.												•
Tematisk fördjupning i samhällsfrågor.	•		•	•	•	•	•	•	•	•	•	•
Tillämpning av samhällsvetenskapliga begrepp, teorier, modeller och metoder i arbetet med komplexa samhällsfrågor.			•	•				•			•	•
Källkritisk granskning, tolkning och värdering av information från olika källor och medier i digital och annan form i arbetet med komplexa samhällsfrågor. Källhänvisning enligt vanliga system.		•	•									
Muntlig och skriftlig presentation i olika former och med olika tekniker som är vanliga inom området, till exempel debatter, debattinlägg, rapporter och essäer.				•		•		•				•
Kunskaper om demokrati och de mänskliga rättigheterna, såväl de individuella som de kollektiva rättigheterna, samhällsfrågor, samhällsförhållanden samt olika samhällens organisation och funktion från lokal till global nivå utifrån olika tolkningar och perspektiv.	•				•	•	•		•		•	
Kunskaper om historiska förutsättnings betydelse för dagens samhälle samt om hur olika ideologiska, politiska, ekonomiska, sociala och miljömässiga förhållanden påverkar och påverkas av individer, grupper och samhällsstrukturer.	•				•	•	•		•	•	•	
Förmåga att analysera samhällsfrågor och identifiera orsaker och konsekvenser med hjälp av samhällsvetenskapliga begrepp, teorier, modeller och metoder.			•	•			•	•			•	•
Förmåga att söka, kritiskt granska och tolka information från olika källor samt värdera källornas relevans och trovärdighet.		•	•									
Förmåga att uttrycka sina kunskaper i samhällskunskap i olika presentationsformer.				•		•		•				•

Samhällskunskap 3

<ul style="list-style-type: none"> De delar av <i>kursens</i> centrala innehåll som aktualiseras av programmet och övningarna, är återgivna med röd text. Berörda kunskaper och förmågor som <i>ämnet</i> skall ge förutsättningar att utveckla, är återgivna med blå text. 	DNS				SDS				LMS			
	ÖVNING:				ÖVNING:				ÖVNING:			
	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4
Globalisering och dess betydelse utifrån ett demokratiskt, ekonomiskt och politiskt perspektiv samt för individer, grupper och nationer. Analys av utmaningar som individen, nationen och jorden står inför i en globaliserad värld.	•		•	•	•	•	•	•	•	•	•	•
Tillämpning av samhällsvetenskapliga begrepp, teorier, modeller och metoder i arbetet med komplexa samhällsfrågor.			•	•				•			•	•
Källkritisk granskning, tolkning och värdering av information från olika källor och medier i digital och annan form i arbetet med komplexa samhällsfrågor. Källhänvisning enligt vanliga system.		•	•									
Muntlig och skriftlig presentation i utredande och andra former och med olika tekniker som är vanliga inom området, till exempel debatter, debattinlägg, rapporter och essäer.				•		•		•				•
Kunskaper om demokrati och de mänskliga rättigheterna, såväl de individuella som de kollektiva rättigheterna, samhällsfrågor, samhällsförhållanden samt olika samhällens organisation och funktion från lokal till global nivå utifrån olika tolkningar och perspektiv.	•				•	•	•		•		•	
Kunskaper om historiska förutsättningar betydelse för dagens samhälle samt om hur olika ideologiska, politiska, ekonomiska, sociala och miljömässiga förhållanden påverkar och påverkas av individer, grupper och samhällsstrukturer.	•				•	•	•		•	•	•	
Förmåga att analysera samhällsfrågor och identifiera orsaker och konsekvenser med hjälp av samhällsvetenskapliga begrepp, teorier, modeller och metoder.			•	•			•	•			•	•
Förmåga att söka, kritiskt granska och tolka information från olika källor samt värdera källornas relevans och trovärdighet.		•	•									
Förmåga att uttrycka sina kunskaper i samhällskunskap i olika presentationsformer.				•		•		•				•

Lärohandledningen är skapad av Peter Ronnerstam

Upphovsrätten till innehållet i den här lärohandledningen tillkommer UR, om inte något annat särskilt anges. Lärohandledningen får fritt kopieras, distribueras digitalt och visas i undervisningssammanhang. När lärohandledningen eller delar av innehållet används på olika sätt ska den ideella upphovsrätten iakttas.

Det här betyder att du som lärare i din undervisning bland annat får kopiera upp så många kopior du behöver av hela eller delar av lärohandledningen och dela ut till elever, tillhandahålla den digitalt till eleverna i en elevportal eller liknande, eller visa i en Powerpointpresentation. Viktigt att tänka på när du använder lärohandledningen, på olika sätt, är att det alltid ska gå att se vem eller vilka som har upphovsrätten. Om lärohandledningen kopieras upp i sin helhet så framgår det redan, men om det är så att du väljer att bara använda någon del behöver du skriva i anslutning till det du använder vem eller vilka det är (UR och/eller annat namn, som framgår i lärohandledningen).

DEL 1: DEMOKRATINS NYA SPELPLAN

Arbetsblad 1A: Uppföljningsfrågor till programmet – fakta, reflektion och diskussion

- 1) Vad innebar den arabiska våren, och varför var internet viktigt i samband med den?
- 2) Vad menar Uditia Chaturvedi med "information poverty", och varför är det viktigt att åtgärda? Varför menar hon att det måste åtföljas av utbildning i medie- och informationskunskap?
- 3) Carl Heath och Zeynep Tufekci menar att internet å ena sidan är liberaliserande och å andra sidan innebär nya utmaningar för demokratin. Hur resonerar de?
- 4) Hur beskriver Guillaume Chaslot YouTube's algoritmer? Varför är de en väsentlig del av affärsmodellen?
- 5) Hur försvarar Marco Pancini YouTube's policy?
- 6) Vad innebär filterbubblor? Hur påverkar de vår uppfattning om verkligheten?
- 7) Hur fungerar konspirationsteorier? Varför lockas vissa människor av dem och vilken roll spelar internet i detta sammanhang?
- 8) Vad innebär propaganda, desinformation och fake news? I vilka syften används dessa?
- 9) Vad innebär deep fake-teknik?
- 10) Vad innebar Cambridge Analytica-skandalen?
- 11) Thomas Nygren påpekar att falska nyheter är relativt ovanliga, men att vinklad information är ett desto större problem. Välj ut ett par aktuella nyheter och fundera på hur de skulle kunna vinklas.
- 12) Thomas Nygren talar även om digital källkritik, och menar att det är något vi behöver bli bättre på. Kan du skilja falsk information från äkta på internet? Vet du hur du skall gå tillväga?
- 13) Vilka lärdomar går att dra av de erfarenheter David Sherratt delar med sig av? Har du varit med om något liknande? Tror du att du skulle kunna hamna där?
- 14) Somliga skulle kanske anse att internet behöver regleras för att få bukt med dess avigsidor. Andra skulle antagligen hävda att det vore en farlig begränsning av yttrandefriheten. Vad tycker du?
- 15) Skulle internet kunna användas i demokratins tjänst på fler sätt än hittills? Vilka ytterligare möjligheter finns? Vilka risker behöver i så fall förebyggas?

DEL 1: DEMOKRATINS NYA SPELPLAN

Arbetsblad 1B: Information från nätet

Ett av problemen som berörs i programmet *Demokratins nya spelplan* är behovet av digital källkritik. I den här övningen skall du jämföra olika texter från internet och resonera kring deras tillförlitlighet utifrån några källkritiska kriterier. Använd tabellen nedan för att notera dina iakttagelser och reflektioner.

	KÄLLA 1:	KÄLLA 2:
TYP Vad är det för typ av publikation?		
AVSÄNDARE Vad/vem står bakom publikationen?		
SYFTE Varför har denna text publicerats?		
AKTUALITET När har denna text publicerats?		
OBEROENDE Är det en första- eller andrahandskälla?		
NEUTRALITET Är det neutral eller vinklad information?		
TILLFÖRLITLIGHET	LÅG ○ ○ ○ ○ ○ HÖG	LÅG ○ ○ ○ ○ ○ HÖG

DEL 2: SER DU STOREBROR?

Arbetsblad 2A: Uppföljningsfrågor till programmet – fakta, reflektion och diskussion

- 1) I Hangzhou och San Fransisco används artificiell intelligens för att optimera städernas funktioner. Ge exempel på hur.
- 2) Hur gör Estland för att digitalisera kontakten mellan statsapparaten och medborgarna? Ge exempel på samhällsfunktioner som berörs av detta.
- 3) Vilka olika användningsområden och syften finns för kameraövervakning och ansiktsgenkänning?
- 4) Vad innebär ”deep packet inspection”? I vilka olika syften kan det användas?
- 5) Hur används systemet med sociala krediter på olika håll i Kina?
- 6) Kina är en auktoritär regim och har samtidigt nått långt i utvecklingen av digital teknologi. Varför är det sambandet viktigt?
- 7) Adam Knight menar att den kritiska rapporteringen om Kina i västerländska medier är skev och att den speglar en annan oro. Vad menar han? Vilka exempel ger han?
- 8) Flera av de medverkande pekar på att storskalig datainsamling förekommer även i västvärlden. Hur går det till och hur används dessa ”big data”? Vad mer skulle de kunna utnyttjas till?
- 9) Flera av de medverkande oroar sig också för asymmetri och bristande transparens. Vad innebär det? Ge exempel.
- 10) Hur kan en storskalig data komma till användning inom sjukvården?
- 11) Niklas Huss vill att människor delar med sig av sina data för att vi lättare skall kunna förebygga samhällsproblem. Han representerar ett försäkringsbolag. Väcker det några kritiska funderingar?
- 12) Elisabet Forsberg uppskattar att ha trygghetskamera installerad i sitt hem. Ser du även några risker med det? Berätta vilka.
- 13) Debby Penton kan alltid spåra var hennes barn befinner sig. Matt Farleys barn får samla elektroniska poäng i det smarta hemmet. Väcker deras idéer om uppfostran och användande av teknologi i det sammanhanget några funderingar? Berätta vilka.
- 14) I programmet ställs frågan om vi redan har vant oss vid att minskad integritet är något vi måste acceptera för att få del av de fördelar som den digitala tillvaron innebär. Vad anser du? Är det i så fall ett rimligt pris att betala?
- 15) *Storebror* i programmets titel är en anspelning på George Orwells dystopiska roman *1984*. Du kanske har läst den? Ta annars reda på mer om den och fundera sedan på varför parallellen dragits. Vad i dagens samhälle liknar bokens? Hur skiljer det sig?

DEL 2: SER DU STOREBROR?

Arbetsblad 2B: Mänskliga rättigheter

Programmet *Ser du Storebror?* tar upp flera exempel på såväl möjligheter som risker med den ökande användningen av IT och AI i samhället. Du skall nu studera de trettio artiklarna i FN-deklarationen *Allmän förklaring om de mänskliga rättigheterna* och försöka identifiera några som direkt eller indirekt skulle kunna påverkas av den pågående utvecklingen. Använd tabellen nedan för att notera dina iakttagelser och reflektioner.

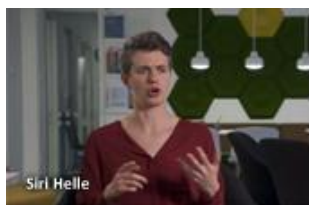
	...artikel nummer:	...på detta sätt:
Utvecklingen inom IT/AI skulle kunna gynna...		
Utvecklingen inom IT/AI skulle kunna hämma...		

DEL 3: LIVET MED SKÄRMARNA

Arbetsblad 3A: Uppföljningsfrågor till programmet – fakta, reflektion och diskussion

- 1) Kashmir Hill talar om “the big five”. Vilka syftar hon på och varför kallar hon dem så? Vad vet du om dem?
- 2) Vad gick Kashmir Hills experiment ut på och vilka upptäckter gjorde hon?
- 3) Surabhi Darji berättar om sitt tidigare förhållande till sociala medier, vilket hon betraktar som osunt. Vad är sociala medier och vad menar hon?
- 4) Både Anders Hansen och Eric Klinenberg uttrycker oro över vår ökande skärmanvändning och riktar även kritik mot utvecklare av appar osv. Hur resonerar de?
- 5) Hur vill Siri Helle nyansera debatten om skärmanvändning?
- 6) Vad framkommer om sambandet mellan skärmanvändning och psykisk ohälsa? Varför går det inte att dra några enkla slutsatser kring det?
- 7) Vad försöker Keiichi Matsuda visa med sin dystopiska vision av den digitala framtiden?
- 8) Varför investerar Silicon Valley så mycket i fysiska mötesplatser för de anställda?
- 9) Vad innebär “augmented reality”/”mixed reality”? Hur skiljer det sig från ”virtual reality”? Ge exempel på hur det kan användas!
- 10) Vilken betydelse kan AR/MR tänkas få för utbildning och yrkesliv?
- 11) Vilka argument för och emot digitala verktyg i skolan förs fram? Vilka erfarenheter har du av detta? Tror du att det gynnar lärandet eller inte?
- 12) Vilka lärdomar tycker du går att dra av det vi får veta om Robert Steens son Mats?
- 13) Tror du att man kan utveckla ett beroende av sociala medier, datorspel osv? Berätta hur!
- 14) Vilken är din övergripande uppfattning om den digitala vardagen? Berikar den våra liv? Finns det risker värda att ta på allvar? Vem tycker du är ansvarig för att den digitala utvecklingen går åt rätt håll? Individen? Företagen? Politikerna?
- 15) För dig som är ung känns antagligen den digitala vardagen och förändringstakten mer självklar än för de vuxna som ligger bakom programmet. Är frågeställningarna du just har kommit i kontakt med relevanta eller är de mest uttryck för en generationsklyfta?

DEL 3: LIVET MED SKÄRMARNA

Arbetsblad 3B: Den digitala vardagen

I programmet *Livet med skärmarna* sägs att den pågående digitaliseringen håller på att omforma stora delar av vårt vardagsliv. Tänk därför brett kring olika användningsområden för digital teknologi när du gör denna övning. Arbeta med analysmodellen nedan i tre steg:

- 1) Resonera först kring vilka faktorer som kan ligga bakom den ökande digitaliseringen av vårt vardagsliv. Anteckna de exempel du kan komma på och försök sortera dem efter kategorierna till vänster.
- 2) Fundera sedan kring vad digitaliseringen kan tänkas leda till. Lyft fram såväl positiva som negativa aspekter och gruppera dem efter kategorierna till höger.
- 3) Försök även ge förslag på hur de positiva följderna skulle kunna ökas och de negativa minskas. Vart bör i så fall dessa åtgärder riktas?

